

Silja Joon

Emadepäeva puhul on kena viia lugeja Pärnu Postimehe vahendusel külla esileedile tema kodutallu Ärmale, mis meie maakonnast tegelikult kiviga visata, et puhuda pisut juttu kangetest Eesti naistest ja emadest.

Hommikul, kui fotograafiga Abja poole sõidame, kihutab Kilingi-Nõmme juures meile vastu kaks vilkuritega tumedat autot. Järeldame, et meie riigipea alustab peagi oma tööpäeva. Loodame, et külaskäik Ärmale kujuneb rõõmsaks. Kingitustest me Ärma perenaist säästame.

Kiira-käära taluvärvani viival teel läbime turvakontrolli ja kodumaja uktsel võtabki meid vastu Evelin Ilves. Ta on meid oodanud ja valmistanud mustikatäidisega pannkoogitordi.

Lihtsate asjade võlu

Enne jutuvestmist pakub ta välja, et võiks pisut õuel jalutada ja majas ringi vaadata. Evelin Ilves lippab talus paljajalu ja seda aasta läbi, läheb nii keldrisse ja aitagi. Üldse on esileedi hommikud Ärmal reipad: aknast avanev kuppelmaastik lausa meelitab jooksutiiru tegema ja pärast seda tiigis kümblema.

Väike välisuplus on Evelinile aprillis igati lahe. Ühel aastal võistles ta naabritalu peremehe Antsuga, et kes käib kauem sügisel tiigis ujumas: mõlemal on taluõuel tiik. Ants võitis, sest oli leidlik ja kattis jäätunud supluskoha kuuseokstega ega pidanud seda igal hommikul uuesti lahti raiuma. Evelin selle peale ei tulnud ning loobus. Talisuplejaks see harjumus teda veel ei tee, usub ta. Saunagi köetakse Ärmal iga päev. "Ma arvan, et kui inimene üritab elada harmooniliselt, ongi tal palju jõudu. Nii palju nagu talle on antud," räägib Evelin. Kui mõni peen vastuvõtt või tähtis riigivisiit taas lõpukorral, muutub esileedi igatsus Ärma järele päris suureks. Kui ta tallu jõuab, ei tahaks sealt mõnda aega kusagile minna. Praegugi sügelevad Evelini käed aiatöid teha.

"Olen selline käsitööline nagu nii. Mulle meeldib aias askeldada. Teismeliseeas hakkasin endale riideid õmblema. Samal ajal alustasin ise söögi tegemisega. Ma ei tea, kust see tuli. Hakkasin kooke küpsetama, ehkki ma ise neid kunagi ei söönud, sest olin iluvõimleja. Tegin neid ema sõbrannadele," jutustab Evelin möödaminnes. Ja mis puutub liigsetesse kilodesse, tasub Evelini arvates meeles pidada Itaalia vanasõna "See, mis on tehtud armastusega ja mille eest on tänatud, ei tee paksuks". "Mida enam elame tehiskeskkonnas, kus meile agressiivselt müüakse kõike, mis ei ole meile kasulik, seda enam väärtustub mulle see, mida lihtsatest asjadest ise teed. See aitab inimeste tervist hoida," räägib ta veendunult.

Keeruline aeg

Majas uidates saab selgeks, et see elujõudu kiirgav naine tunneb ennast Ärma miljöös tõelise perenaisena. Talus pole midagi, mis Eveliniga kokku ei kõlaks. Teisel korrusel asuvad esipaari ruumid ning külalistetoad. Seintel rippuvatele fotodele näidates jutustab Evelin talu ajaloost ja selle elanikest. Ta näitab fotodel 1885. aastal ehitatud peahoonet, mis nõukogude ajal maha põles. Tegu on põlistaluga, mis ühe perekonna käes olnud ligemale 300 aastat. 1970ndatel põles ära peahoone ja talu seisis kaua tühjana. Majapidamine koosnes 15 hoonest. "Siin Mulgimaal olid kõik suured talud, alla 100hektarilisi majapidamisi ei olnud," teab Evelin. Kasvatati lina, mis müüdi USA turule. Linaga saidki mulgid rikkaks. Muidugi viidi küüditamisel neist taludest kõik pered. See oli Eesti rikkaim piirkond ja siinseid talupoegi küüditati kolmel korral.

Toomas Hendrik Ilvese ema pere lahkus talust sõja lõpul. "Minu ämm Irene Ilves - me kutsume teda Nänniks - on alati korranud oma vanaema sõnu. See on selline mulgi ütlus: kui sul on hästi raske, siis kunagi ei ole nii, et pole kuidagi. Minulgi on nii palju raskeid hetki elus olnud. Aga mitte kunagi nii raskeid nagu Nännil," mõtiskleb Evelin vanu fotosid uurides. Kui raske võib olla põgeneda ja jätta maha oma kodu! Pere elas kaks nädalat talu lähedal metsatukas paos ja põgenes siis üle mere. Pagulaspõlves tuli kodu mitu korda üles ehitada, esmalt Rootsis ja hiljem Ameerikas. Elati väga-väga vaeselt ja töötati selle nimel, et lapsed saaksid hariduse. Nänn on praegu 83aastane ja suvitas Ärmal viimati läinud suvel.

"Kui ma siia tulin, ei olnud siin teed ega valgust, ainult varemed ja džungel," jutustab Evelin. Talu oli räämas, seal ei kasvanud lilleõitki. Tammed olid õuel maha võetud, sest majaanikud ajasid need ahju, meenutab esileedi. "Ma arvan, et Toomase jaoks on Ärma kõige tähtsam koht

maailmas. Ja mul oli nii suur au, et ta mind siia tõi. Olime ainult paar kuud tuttavad olnud. Tema jalad ei puudutanud siin kõndides maadki," kirjeldab Evelin esimest kohtumist Ärmaga.

2003. aastal, kui sündis Kadri Keiu, tegi Evelin otsuse tulla lapsega talu elama ja jäi siia neljaks aastaks. Tütar on saanud ühe eesnimedestki - Kadri - selle talu vanaperenaise, Toomas Hendriku vanaema järgi.

Lihtne ja uhke

Evelinil on meeles seik, kui Pille Põllumäe, Lilli küla elu vedaja, tuli talle külla, et Mulgimaale vast kolinud inimest tervitada. Saadi kergesti jutule ja räägiti maaelust. "Mina ütlesin, et maainimesed peavad ise aru saama, kui suur on maaelu väärtus: puhas õhk, toit ja elukeskkond. Pille vastu, et ära kunagi enam nii ütle, sest maainimesed saavad sellest suurepäraselt aru. Maal ei saa elada joodik või lolpea. Need, kes sellest aru ei saa, ei ela maal. Kolhoosikeskused ei ole veel maa. Kõik need maainimesed, kes peavad talu, teavad neid väärtusi. Nüüd, kui külastame presidendipaarina maakohti, astume alati sisse mõnda talu ja ma olen mõistnud, et Pillel on õigus," räägib Evelin sõbralikul toonil.

Armastusega kujundatud

Avara söögitoa nurgas on seinal raamitud väike kroonika presidendist joonistatud šaržidega. Eesti inimesed on Evelinile saatnud luulevormis pöördumisi, samuti on temast toredaid lastejoonistusi - paraadpilte. Võite juba arvata, mis esileedil neil piltidel tikk-kontsade asemel jalas on. Loomulikult rulluisud.

Evelin tunnistab, et talle saadetud kirjad on õnneks enamjaolt positiivse sisuga. "Inimesed jagavad oma rõõmu, sest on hakanud trenni tegema või tervise eest hoolitsema. Kui nii kirjutab terve kool või klass, on see lihtsalt super," rõõmustab ta. Vahel on tulnud kurje kirju, õelaid ja labaseid. Aga ka selliseid, kus inimesed paluvad abi, kui kooli sisse ei saa või ei jõua SMS-laenu tagasi maksta. "Usun, et aitab juba seegi, kui inimene on mure lahti kirjutanud. See

on suur samm selguse poole. Ma tahtsin saada ju psühhiaatriks. Tohtri abi on juba see, et inimene räägib ja sina kuulad. Inimene võib rääkida ennast ise lahenduseni. Seepärast ongi naiste tervis parem, et naised räägivad rohkem."

Söögitoas loob meeleolu väga eriline kunstiteos, mis eemalt meenutab maali, ent osutub vilditud pildiks. Rahvusromantikast laetud elava ja hingestatud natüürmordi autor on Mulgimaa käsitöömeister Juta Räägel.

Eesti terviseedenduse ühing valis WHO (maailma terviseorganisatsioon) üleilmse tervisepäeva raames Evelin Ilvese Eesti aasta tervisesõbraks. Selle taga on terviseedendamise praktikutest ja teaduritest koosnev 150-liikmeline ühendus esimest korda. Tiitel omistatakse avaliku elu tegelasele, kes oma tegevusega on toetanud ja tähtsustanud rahva tervist.

"See on oluline tunnustus mulle endale. Olen tundnud selle teemal puhul alati, et mul on väga palju toetajaid," lausub presidendi kaasa naeratades.

Kapitalism jõudis Eesti õuele oma silmipimestavate pakendite ja kaubavirnadega küllalt äkki. "Aga meil on oma Eesti metsamarjad, seemned, metsloomaliha. Kõik, mida me siin ise kasvatame. Meie porgandid, kapsad ja kartulid on parema maitsega kui võõrsilt toodud kaup, tunnustavad sissesõitnud kokad," lausub Evelin mõtlikult.

Kõik oma koolivaheajad - nii suvel kui talvel - on ta veetnud Võru vanaema juures. Kui ta sellele ajale tagasi mõtleb, tekib tal tunne, nagu olekski Võrumaal üles kasvanud. "Vanaema suri eelmisel aastal. Ta oleks saanud 88aastaseks. Tema oli põline võroke, käis oma elus vist ainult kaks korda Tallinnas. Tal oli töö, loomad ja talu. Meid oli koolivaheaegadel seal kaheksa last. Missugune vastutus ..." mõtiskleb Evelin. Ta meenutab, et vanaisa riisus õhtuti tiigi rehaga läbi, kui keegi lastest korraks kadunud oli.

Jutuots läheb tänapäeva vanaemadele. On vanu inimesi, kel on raske eluga toime tulla, kelle tervis on eri põhjusel väga halb. On neidki vanaemasid, kes peavad oma lapsi ja lapselapsi üleval, koolitavad neid. On vanaemasid, kes oma optimismi ja elutarkusega suudavad õpetada mitu põlvkonda väärikateks, lausub Evelin üliõpilaskorporatsiooni staažikaid daame silmas pidades. Hiljuti küsis tütar Kadri Keiu emalt, mis on kõige tähtsam asi. Üldse. "Ma päris tükk aega mõtlesin. Arvan, et kõige tähtsam on elada õnnelikult ja siin pole tähtis, mis ametit sa

pead või kui palju raha sul on. Kadri Keiu jaoks oli vist see vastus liiga üldine ja ma lisasin, et tähtis on saada hea haridus," räägib ta. Pole tähtis, et oled olümpiaadidel esimene või püüad olla aina teistest parem, vaid et sul on mitmekülgsed teadmised. Need võimaldavad teha seda, mis väga meeldib, annavad vabaduse, usub Evelin.

Arstikutse valis Evelin oma ema eeskujul. "Mul on ema velsker. Ta on hingelt meedik ja unistas arstikutsest. Küllap tema mõtted mõjutasid meid õega. Kasvasime selle sees, sest ema elas oma ametis 24 tundi ööpäevas. See on arsti elustiil ja verre süstitud," seletab ta. "Toomas on samasugune, seepärast me sobime omavahel hästi. Me elame mõlemad 24 tundi ööpäevas, ja mitte kellast kellani ega teemast teemani."

Õnne valem

"Minu meelest pole olemas universaalset õnne ega universaalset õnnetust. Iga inimese elus on õnnelikke ja raskeid hetki. Mõnel läheb see kokku ühiskonna toimivate tõusude ja langustega, mõnel mitte. Nüüd, kui on rasked ajad - ja need pole Eesti ajaloos sugugi kõige raskemad -, on mul palju tuttavaid, kes ütlevad, et see on parim aeg alustada millegi uuega. Kui sul enam midagi ei ole, siis leiad ehk just selle õige teeotsa," pakub Ärma perenaine. Kui üks uks läheb kinni, saab avaneda uus. See on nii kõigi inimeste puhul. Seepärast on Evelini arvates kõige ebaratsionaalsem tunne eestlaslik kadedus, mis vahel sünnitab koguni vihkamist. See on mõttetu. Kui näed midagi head ja ilusat, tea, et sel inimesel on elus tulnud üle elada täpselt samas mõõdus raskusi ja halba. Ei ole olemas pilvitut õnne ega üleni õnnetu-olemist.

Evelin Ilves on külastanud paljude eestlaste kodusid ja tunnetab juba lävel ruumides valitsevat atmosfääri. Alati pole see olnud kodusoojus. "Eestis on palju häid kodusid. Aga ma olen käinud ka väga õnnetutes kodudes. Ülikooli ajal sõitsin kiirabiauto peal ning hiljem, kui töötasin psühhoneuroloogiahaiglas, sõitsin hullumaja kiirabiga. Käisin kirjeldamatult õudsetes elupaikades," räägib ta. Rahahunniku taga võib olla psühholoogilises mõttes jube kodu ja kõige vaesemas kodus kogeda suurt soojust.

Viis toitu korraga

Köök, kus Evelin endale sinise tööpõlle ette seob, ei meenuta kodukööki. "See on algselt külalistemaja restorani köögiks ehitatud ja vastab kõigile euronõuetele. Siin ma kokkan, see on minu kirg ja hobi," seletab perenaine silmanähtavalt elavnedes. Evelin annab teada, et peale koogi on tal külalistele pakkuda graavilõhet ning omaküpsetatud saia ja leiba. Evelin küpsetab kooki igal nädalavahetusel. Graavilõhegi on enda tehtud, seda õpetas talle ämm. Evelin püüab osta poest värsked terved kalad. Lisab kalatükkidele õhtul soola, suhkrut ja tilli ning hommikuks ongi valmis.

"Meil on siin talus põhimõte, et valmistame kõik toidud ise ning poest toome ainult hädavajaliku. Ma võin tulla Ärmale puruväsinuna ja autos magada. Aga kui jõuan kööki, ärkab minus kõik, hakkab toimetama ning rahu saabub majja." Selgub, et presidentki armastab kokata. "Ta ütleb, et kui sul on terav nuga käes, pole võimalik millelegi muule mõelda. Lülitad ennast täielikult välja kõigest muust. Mina ei keskendu teravale noale, sest teen viit toitu korraga. Osaga alustan reede õhtul ja alles pühapäevaks saan valmis. Mul on tööjärg ees ja on lust seda kõike hallata," kinnitab Evelin. Presidendil on palju lemmiktoite, neist võiks eraldi kokaraamatu kirjutada. Ta on näiteks leivafänn. "Sünnipäevaks teen talle šokolaadikooki. Harjutasin kaheksa aastat, enne kui see hakkas välja tulema täpselt nii, nagu talle meeldib."

Vajaminevad toiduained ostetakse lähedal asuvatest taludest. Kui pere pühapäeva õhtul Ärmalt pealinna sõidab, on pagasiruumis hulk toidumooni. Omatehtud leivad-saiad, taludest ostetud suitsusink, liha, jahu, porgandid-kapsad, piim ja munad, kurgid ja kartulid. Jahu on Ärmale varutud suurte kottidega. Naabertalu Pajumäe piima saab osta vajadusel õnneks Tallinnastki.

Evelin ei jaga mõtet, et kodumaine kvaliteetne toit on kallis. "Tegelikult ei ole nii, sest seda ei lähe palju, köht saab täisväärtuslikust toidust rutem täis," väidab ta.

Evelin läheb põlema, kui märkab lastemenüüdes ebatervislikke toite, samuti lastele mõeldud valmistoite poeriulitel. Üldse soovib ta emadel ühel päeval välja kirjutada kõik ained, mis pakenditel on märgitud, ja endamisi mõelda: mina söötsin oma lapsi täna nii mitme säilitusaine ja toidulaadse ainega. See paneb mõtlema.

Täiskasvanu vastutab ise enda tervise eest, aga lapsed mitte. Ometi oleneb sellest tulevikus nende tervis ja elukvaliteet. Näiteks on maailmas enim levinud vähivormid 30-50 protsendil juhtudest ärahoitavad, valides tervisliku elustiili. See tähendab õiget toitumist ja liikumist. Eestis on Evelini arvates superhead tingimused, olemaks terve. Ja pärnakad võivad õigusega uhkust tunda. "Õhtul Kadri Keiut magama pannes palun tal loetleda häid asju elus ning alati on üks

neist asjadest Pärnu rand. Pärnu on meile nagu Eesti Itaalia, nagu Firenze," lausub Evelin säravail silmil. Tema meelest on Pärnu rand üks ilusamaid Hiiumaa randade kõrval. Eriti kombinatsioon kibuvitsaroosest, valgest liivast ning soojast veest.

Ärmalt keskpäeval lahkudes oleme rõõmsad ja rahul. Meil on kindel teadmine: kui presidendi kaasa on terve ja õnnelik, on seda presidentki ning Eestil peab ometi hästi minema.